

1. Introducere

Coruptia este un fenomen mondial, si a-l restrange la tarile in dezvoltare ar insemna luarea unei atitudini inacceptabil de optimiste. Hans - Ludwig Zachert, seful Biroului Federal de Investigatii din Germania, a asemanat coruptia, ruginii: initial se manifesta pe ici pe colo, iar mai apoi se extinde pretutindeni. Acesta declara: "Oricat se bat guvernantii cu pumnii-n piept, coruptia in sectorul public nu se rezuma doar la cateva oi negre, ci este un fenomen de zi cu zi in Germania!" Conform aceluiasi, numarul de cazuri descoperite pana azi este de ordinul miilor. Beneficiarul direct este crima organizata care, cu ajutorul unor functionari, aflati pe statul de plata, cauta sa obtina influenta asupra autoritatilor. Nici un sector nu este "scutit" de practici corupte sau quasi-corupte. Rar trece o zi fara ca alte si alte cazuri noi sa iasa la iveala. In iulie 1995 inalti functionari din industria auto au fost arestati sub acuzarea de a fi bagat in buzunar cateva "comisioane". In tari in ascensiune, precum Korea de Sud, sau Mexic, dar si in tari dezvoltate: Franta, Italia, Belgia sau Japonia, au fost operate nenumarate dosare penale, toate cu acelasi laitmotiv - CORUPTIA -. A nu se crede ca SUA a fost ocolita de acest flagel. Nici pe departe. Publicatii din Marea Britanie, Olanda, Japonia precum si o voluminoasa bibliografie despre tangentopoli italieni intaresc supozitia ca nu exista civilizatie care sa nu cunoasca o forma sau alta de coruptie! Transparency International, o organizatie care a declarat razboi coruptiei, publica periodic un rating al tarilor lumii, in care apreciaza coruptia pe o scara de la 1 la 5. Nu mai putin de opt tari au primit "calificativul" maxim. Cu alte cuvinte: *no baksheesh no business*.

2. Definind bestia: aprecieri generale

In primul rand, fara a ne ascunde dupa deget, am putea defini coruptia ca fiind abuzul de putere in urma caruia se inregistreaza beneficii sau avantaje personale. Aceasta putere se poate, dar nu este obligatoriu, sa se regaseasca in domeniul public. In afara de bani, beneficiile pot lua forma protectiei, a tratamentului preferential, a promovarii etc. O abordare diferentiata arata o mare varietate de valori, de la cultura la cultura, dupa care fenomenul este judecat. In unele culturi cadourile si favorurile personale reprezinta o parte a codului nescris de conduita. In alta parte, o persoana care doreste sa-si exprime recunostinta pentru asistenta profesionala, poate ajunge repede in disgratie, tragand dupa ea si beneficiarul. Daca unele tari permit deducerea mitelor din impozite sub denumirea de "cheltuieli de functionare" sau "cheltuieli speciale", altele,

ca SUA, au legislatie anti-coruptie. Astfel, companiile multinationale au mai mult spatiu de manevra in ce priveste coruptia.

Insumand, coruptia incorporeaza patru caracteristici majore:

- Abuzul de putere
- Avantajele rezultante atat pentru participantii activi, cat si pasivi
- Efecte indezirabile asupra tertilor
- Secretul tranzactiei

Doua precizari mai sunt necesare. Nu toate afacerile sunt susceptibile de practica coruptiei. Experienta arata ca firmele de constructii care se specializeaza in infrastructura, sau alte firme implicate in proiecte la scara larga sunt cele mai vulnerabile, mai ales atunci cand decizia apasa pe umerii unui numar restrans de oameni. Companiile cu produse necompetitive sunt mai predispuse decat cele cu produse si servicii excelente. In ce priveste tarile in dezvoltare, intr-adevar coruptia se manifesta mai des, dar asta nu inseamna ca nu exista functionari "curati".

3. Diferentieri intre formele de coruptie

"Coruptia draguta"

Aceasta forma se manifesta prin plati "mici" menite sa determine o persoana cu capacitate de decizie, sa aiba grija ca procesul respectiv sa se desfasoare intr-o perioada rezonabila de timp. Are ca punct de pornire faptul ca in absenta acestor "mici" plati nu s-ar intampla nimic, sau procesul ar fi intarziat peste limita suportabila a nervilor. Cuvantul "dragut" din sintagma se refera la valoarea platii si la "marimea" obligatiei pe care aceasta o cumpara. In multe tari sarace, coruptia draguta este un dat de la Dumnezeu. Intr-o societate saraca succesul in batalia supravietuirii de la o zi la alta este dat de recurgerea la practici, la care n-ar fi constransi, daca ar duce-o mai bine. Din acest punct de vedere, coruptia draguta apare ca o strategie defensiva, obligatorie pentru a-ti hrani si imbraca familia. Angajati ai Agentiei pentru Dezvoltare din Elvetia subliniaza ca, fara a cultiva relatii de prietenie prin mici atentii, oficialii ar putea taragana procedurile la nesfarsit. Astfel de "atentii" au un efect imediat asupra rapiditatii cu care sunt rezolvate cererile lor la nivel administrativ. Tot acestia mai arata ca: cineva care vrea sa reziste ferm cererilor se va confrunta cu nenumarate obstacole in calea rezolvarii problemelor. Cateodata obstacolele pot fi depasite, alteori, nu... Fiecare trebuie sa se gandeasca cat de curat vrea sa fie si cat de neclintit isi permite sa ramana...

Urmatorul caz este menit sa serveasca drept exemplu din viata reala a afacerilor:

Un oficial al Bancii Nationale dintr-o tara in dezvoltare posedea autoritatea de a elibera autorizatii de import. Prin licitatie publica, o companie a obtinut contractul de distributie de medicamente vitale pentru populatia tarii respective. Licenta de import trebuie totusi obtinuta. Dar oficialul de la banca nu vrea sa o elibereze decat daca are un si el un profit. Cum viata pacientilor depinde de livrarea la timp a medicamentelor, iar oficialul intarzie formalitatile, situatia devine presanta. Asadar managerul companiei se decide sa mituiasca functionarul. Pentru modesta suma de 500\$ licenta este eliberata in aceeasi zi.

Bineinteles tranzactia ridica semne de intrebare dpdv etc. Dar punand in balanta "pacatul" de a fi mituit pe cineva si posibilitatea de a risca viata pacientilor, mita este un rau necesar. Vorba 'ceea: din doua rele o alegem pe cea mai putin rea.

Coruptia poate avea influente directe asupra succesului in afaceri. Cu ajutorul ei tot climatul de afaceri poate fi schimbat in favoarea platitorului. Dar fara ea se pot intampla lucruri mai grave: intarziere deliberata, ascunderea de informatii etc. Toate acestea adunate pot determina succesul, respectiv falimentul in afaceri.

"Coruptia mare"

Desi tranzitia de la coruptia "draguta" la cea "mare" este fluida in cazul individual, cea din urma prezinta un sector distinct de probleme. In cel mai rau caz avem de-a face cu o clasa politica si economica superioara, care abuzeaza de privilegiile sale, imbogatindu-se pe spinarea populatiei. Fiecare participant are un interes. "Furnizorul" vinde bunuri si servicii la preturi astronomice, in timp ce "clientul" isi primeste partea sub forma comisioanelor ilegale. Ruinele dezvoltarii multor tari sunt marturiile acestor miscutatii. Cele mai multe dintre ele sunt instalatii relativ inutile, prost adaptate, colosal de scumpe, proiecte de constructii mamut, sau dotare armata ce depaseste pe departe nevoile tarii respective. In toate cazurile tranzactiile sunt perfect legale. Natura ilicita a acestor operatiuni este data de urmatoarele: luand in considerare caracterul limitat al resurselor, functionarii ar trebui sa apere interesul public. Din motive egoiste insa, acestia in loc sa aleaga varianta optima, implementeaza varianta cea mai costisitoare. Dimensiunile exagerate, complexitatea tehnologica, lipsa infrastructurii sau chiar inutilitatea acelu proiect duc la ineficacitatea acelei investitii. Din moment ce "comisioanele" sunt ridicate si bineinteles nedeclarate, dauna in avutul public este proportional de mare. Acestei practici ii sunt atribuite datoriile externe ale multor tari in dezvoltare. Din nou un exemplu va demonstra cele de mai sus:

O companie intr-o tara puternic industrializata vrea sa renunte la costurile ridicate aferente constructiei unui incinerator de deseuri toxice, si

demareaza cautarile pentru o varianta mai ieftina. In acest context, un inalt oficial ministerial dintr-o tara in dezvoltare abordeaza compania cu o propunere: pentru suma de 3 milioane \$ acesta se angajeaza sa aranjeze importul fara probleme a intregii cantitati de deseuri pentru o perioada de 5 ani. Se va ocupa de asemenea de ingroparea deseurilor intr-o zona departata si, dupa parerea lui, sigura. Intamplarea face ca are in posesie destul teren langa satul sau natal, care ar fi numai bun pentru acest "proiect". Datorita interdictiei de export - import de substante toxice, deseurile vor fi amestecate cu alte materiale ca nisipul sau rumegusul. In plus, asa va crea si locuri de munca pentru poplata zonei. Dupa o scurta analiza a avantajelor economice, compania accepta.

Urmarile:

Cativa ani mai tarziu populatia din vecinatate cade victima unei boli ciudate, diagnosticata mai tarziu ca fiind otravire cu substante toxice. Inaltul functionar jura ca nu stia nimic de astfel de substante si declara ca a fost pacalit de compania multinationala. Aceasta din urma este atacata in justitie in tara respectiva si este tinta protestelor in mai multe tari, in care are filiale.

La inceput am conchis ca fenomenul coruptiei are loc la scara mondiala. Cu toate acestea, ea reprezinta o problema mult mai grava in tarile in dezvoltare.

4. Coruptia in tarile in dezvoltare

Gunnar Myrdal, marele profesor de stiinte sociale, a subliniat doua efecte deplorabile ale coruptiei in lumea in dezvoltare:

- Comportamentul corupt paveaza drumul pentru regimuri totalitariste! Mecanismul este simplu: prin expunerea clasei corupte, si prin dorinta de a-i pedepsi pe acestia, noii justitiari se acopera cu mantia legitimitatii. Mai grav este insa ca aceasta sarada umbreste problema importanta, si anume faptul ca populatia respinge coruptia oentru ca sufera din cauza ei!
- "Folclorul coruptiei" il reprezinta legendele despre cat de corupti sau cat de coruptibili sunt de exemplu functionarii publici. Acesta are ca urmari resemnarea si fatalismul in randul oamenilor "mici", intarind convingerea ca fenomenul coruptiei este ceva normal.

In amalgamul de saracie, ruine ale unor tranzitii nereusite si guvernari proaste, principiul interdependentei circulare enuntat de Myrdal, prefigureaza efectele dezastruoase.

Realitatea in multe tari in dezvoltare se prezinta in felul urmator: institutii publice nedezvoltate, cateva elite ale casei superioare si diferente enorme intre venituri - odata cu acestea venind si posibilitatile de a exercita sau manifesta autoritate. Obisnuinta populatiei de a se confrunta cu coruptia

duce la distrugerea oricarui sentiment de corectitudine. Relatiile intre oameni ajung sa fie determinate de predispozitia de a corupe si de a fi corupt, iar practica coruptiei prevaleaza intereselor comunitatii. Dezavantajati sunt cei saraci sau cinstiti, care din diferite motive nu pot sau nu vor sa intre in joc. Astfel ei vor fi tot timpul cu un pas in urma fata de cei care-si permit sa influenteze deciziile in favoarea lor. Cel mai des intalnit caz este acela in care drepturile conferite tuturor prin constitutie si lege sunt conditionate de mite. Ceilalti in schimb nu sunt supusi acestui tratament incorect, ajungandu-se in anumite cazuri pana la scutirea de taxe si impozite. Se ajunge la drepturi care dpdv al clasei sociale n-ar trebui acordate si cu siguranta n-ar fi necesare.

Exemple sunt multe: unele companii nu primesc actele necesare infiintarii chiar daca indeplinesc toate cerintele legale, iar altele, care nu intrunesc criteriile, le primesc chiar in ziua depunerii cererii. La fel se intampla cu inspectiile tehnice si audit-ul financiar. Unii nu stiu ce-i aia pentru mai multi ani, iar altii sunt controlati de mai multe ori pe an, fara o explicatie valabila.

Hernando de Soto a dat un exemplu in acest sens, luand drept cobai un tipic mic afacerist din Peru. Misiunea era sa infiinteze o antrepriza de croitorie avand intrunite toate cerintele legale. 10 din 11 oficiali ai departamentelor ministeriale sau municipale au refuzat sa lucreze pe "gratis", iar doi dintre ei au amenintat ca vor "ingropa" afacerea inca nenascuta in lipsa unor compensatii considerabile. Afacerea a fost infiintata dupa 289 de zile, cu un cost total de 1231 \$, adica de 32 de ori salariul minim din Peru la acea vreme.

Contrar unor pareri, coruptia guvernantilor afecteaza mai mult clasa inferioara a populatiei. Companiile mari angajeaza experti pentru a se descurca in sistemul birocratic si in modalitatile obscure de plata. De asemenea au mijloacele necesare de a "unge" masinaria administrativa in cazul in care "scartie".

5. Incheiere

Dupa cum am spus, coruptia se regaseste in tarile intregii lumi. Majoritatea oamenilor, si nu numai cei din lumea occidentala, sunt de acord ca aceasta este o practica absconsa (in cazul in care nu se afla in randurile celor, care profita de pe urma acesteia). Coruptia este "terminator-ul" societatii, sapand la radacina concurentei si interesului public. Deplorabil este insa faptul ca, in tarile in dezvoltare, sufera cel mai mult, aceia care, datorita portofelului aproape gol, nu pot sa intoarca deciziile in favoarea lor.

**Academia de Studii Economice
Facultatea de Relatii Economice Internationale**

Referat

**Companii multinationale, deficit guvernamental
si coruptie**

Bibliografie

1. Scherer Paul: "Korruption fast alltaglich." In: DIE WELT, Thursday, 16 February 1995, No. 40-7.
2. Raport in: Business Week, International Edition, 18, Decembrie 1995, pp. 25-34; a se vedea si Kursbuch, Rowohlt Verlag, Berlin 1995.
3. Banfield E.C.: "Corruption as a Feature of Governmental Organizations." In: "The Journal of Law and Economics", Vol. 18 (1975), pp. 587-605.

XXX

1. DEVELOPMENT OUTREACH – periodic al Bancii Mondiale

    Editiile: toamna 1999
              primavara 2000
              vara 2000
              iarna 2001